

organe ni bil narodnostni kriterij (Italijan ali Slovenec) tisti, ki je odločal, kdo je in kdo ni "naš", temveč je to bilo predvsem odvisno od pripravljenosti posameznika za sodelovanje ali nesodelovanje z novo oblastno strukturo.

Prid tej trditvi govori dejstvo, da je bilo med odhajajočimi iz okraja Koper 7.026 Italijanov, 2.992 Slovencev ter 138 Hrvatov. Opravljena analiza tudi potrjuje, da je bilo razlogov za odhod več, saj je potrebno imeti pred očmi tudi takratno zapleteno družbeno klimo, obremenjeno z nakopičenimi povojnimi problemi, predvsem ekonomske narave (brezposelnost, brezperspektivnost), pritiski iz Italije ter odporom do ekonomskih ukrepov nove oblasti, predvsem pri tukaj živečem italijanskem prebivalstvu.

Če strnemo; dr. Jure Gombač se je v iskanju čim bolj relevantnih odgovorov na zastavljena vprašanja oprl na dognanja sociološke in zgodovinske stroke, še posebej na sodobne teorije o nacionalnih napetostih, totalitarizmih, ideologijah, migracijah ter na statistične in komparativne metode. Pri predstavljanju problematike je avtor demonstriral sposobnost kritičnega presojanja teoretičnih modelov in njihove uporabe, še zlasti pa je dragocen njegov občutek za vpeljevanje teorije v konkretno problematiko. Šele takšen izviren, kompleksen pristop ponuja objektivnejšo oceno tega izjemno zapletenega selitvenega procesa. Hkrati pa je vrednost pričujočega dela tudi v tem, da lahko služi kot vzorčni primer za sodobni, mednarodno primerljiv znanstveni pristop k obravnavanju tistih zapletenih sodobnih družbenih problemov, ki so stigmatizirani bodisi s čustvenimi naboji bodisi z dnevno politiko.

Avgust Lešnik

Marco Fossati: TERORIZEM IN TERORISTI.

Ljubljana, Založba Sophia, 2005, vi + 224 str.

Obravnavano delo, prek izbranih besedil iz najrazličnejših dob in izhodišč, spregovori o terorizmu, pri čemer je opazna težnja čim bolj kompleksnega pristopa k pojavi, ki je za naš čas tako pomemben, še posebej zaradi tega, ker se redno dogaja, da so tovrstne sodbe v sredstvih javnega obveščanja, ki bistveno vplivajo na javno mnenje kar najširšega kroga ljudi, izjemno površne. Avtor Marco Fossati je profesor zgodovine in filozofije na liceju Berchet v Milanu, obenem pa tudi avtor in soavtor več učbenikov in knjig. Objavlja tudi časopisne članke, predvsem o terorizmu, palestinsko-izraelskem konfliktu in religijskem fundamentalizmu.

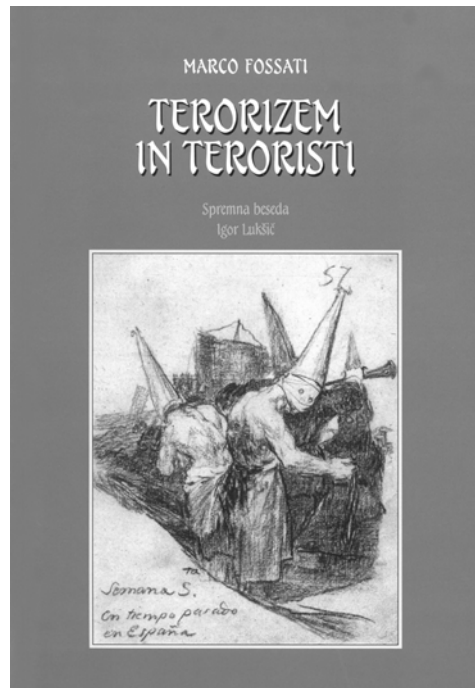
V uvodnem delu knjige poskuša Fossati podati definicijo terorizma in zgodovino besede ter pojma, ki stoji za njo. Izraz terorizem je nastal med francosko revolucijo,

ko je med letoma 1793 in 1794 najradikalnejše krilo jakobincev izvajalo strahovlado nad svojimi nasprotniki in utemeljevalo svojo t. i. "vladavino terorja", tako da "Slovar" francoske Akademije za leto 1798 geslo terorizem označi kot "sistem, režim terorja". Za debato o terorizmu naj bi bila, po Fossatijevem mnenju, ključna prav "razlika med agresijo in samoobrambo", ki je nekoč potekala pretežno na notranjedržavni ravni, in sicer v državah, kjer so delovale teroristične združbe, danes pa je dobila mednarodne razsežnosti.

Osrednji del knjige sestavlja 43 prispevkov različnih avtorjev, razdeljenih v 6 poglavij, pri katerih gre večinoma za odlomke daljših besedil, ki so jih avtorji objavili v drugih publikacijah, samo nekateri članki so tu objavljeni v integralni celoti.

Prvi razdelek besedil, pod naslovom "Teroristi pred terorizmom", prinaša nekaj odlomkov različnih avtorjev, ki bi jih lahko označili za "najzgodnejše predhodnike današnjih teroristov". Tako lahko zasledimo nekaj odstavkov iz zgodovine judovske vojne izpod peresa Jožefa Flavija, predvsem glede vloge zelotov v njej. V besedilu "Kako delujejo sikariji?" se torej Jožef Flavij ukvarja s tedaj "novo obliko banditizma", katere nosilci so bili tako imenovani "sikariji", ki so morili pri belem dnevu, med drugim celo v središču Jeruzalema. Večkrat so se namreč med prazniki pomešali med množico, pod oblačilom pa skrivali bodalce, s katerim so nato "zaklali" svojega vsakokratnega nasprotnika. Ko se je ta zgrudil, se je morilec pridružil tistim, ki so se zgražali nad dogodkom, in to tako dobro, da so mu vsi nasedli in ga je bilo nemogoče razkrinkati. Poleg sikarijev je nastala še ena tolpa, ki je bila sicer manj krvoločna, vendar pa so jo Rimljani vseeno uničili s "konjenico in pehoto". Med drugim iz Jožefovega besedila izvemo tudi, da so v nekem trenutku judovski uporniki že tako rekoč zasedli glavne upravne in verske stavbe v Jeruzalemu: "Tedaj so se revolucionarji, potešeni z zmago in požari, začasno ustavili".

Marko Polo pripoveduje slovenskim bralcem dobro znano zgodbo z naslovom "Starec z gore in njegovi asasini". V njej je govora o dotičnem Alodinu (Aladin – seveda ne more uiti primerjava z Aladinom), ki je med dvema gorama zgradil "naj-

lepši vrt na svetu", kamor je naselil mladeniče in mladenke za njihovo vsestransko potešitev, da bi jih prepričal, da je to raj, kot ga je opisoval Mohamed. Prevara je bila zelo uspešna, namreč: "Tamkajšnji Saraceni so res verjeli, da je to raj". Da bi v tem namišljenem rajju ostali, so morali mladeniči ubiti kogarkoli je "starec z gore" želel. Verzijo te teme najdemo v odlomku Bernarda Lewisa "Zadati udarec sovražniku in postati mučenik", kjer starca poimenuje za Hasana ibn Sabo, ki je s svojimi asasini (ime naj bi bilo prevzeto po izrazu za umetnost umora – asasinacija, ob strani pa pušča etimološko povezavo s hašišem) likvidiral velikega vezirja Nizama Al Mulka.

"Teror kot orožje v Džingiskanovih metodah" Davida Morgana govori o načinih obleganja mest, "Usoda uporniških ljudstev" pa je odlomek iz neke stare kronike njihovih osvajanj, izdane v redakciji Sergeja Kozine. Oba prispevka zelo nazorno predstavita brezobzirno eliminacijo nasprotnikov, z dodatnim namenom zastraševanja njihovih preostalih dejanskih ali potencialnih sovražnikov.

Odlomek besedila Janeza iz Salisburja, pod naslovom "Apologija tiranomora", argumentira, da je umor vladarja, če je ta nepravičen, dovoljen. "Po definiciji je tiran tisti, ki z nasilno oblastjo tlači ljudstvo, medtem ko je vladar tisti, ki ljudstvu vlada po zakonih" ... Zato je vladar ... podoba Boga, tiran pa ... Luciferja ... Izvor tiranije je v nepravičnosti ... smrtonosna zel ... ki jo velja brez oklevanja posekati".

Odlomek "Filozofija" generala Sheridana" prinaša odlomke iz nekega besedila o zgodovini Združenih držav, pod uredništvom Raimonda Luraghija, ki pričajo, da je terorizem proti civilnemu prebivalstvu značilen za vojne v industrijski dobi, prva taka vojna pa je bila prav ameriška državljanska vojna. General Sheridan tako pravi: "Teško je z orožjem pokoriti ponosno, bojevito, pogumno ljudstvo; a sestradajte mu starce, otroke in ženske; sistematično mu uničite domove; in videli boste, da se bodo borcem pobesile puške v rokah", kar neprijetno evocira kasnejše ameriške konflikte v Vietnamu in drugod. Vrli Sheridan je celo "železnemu kanclerju" Bismarcku leta 1870 svetoval, kako naj si pokori Francoze: "Če hočete ukoriti Francoze, morate storiti tako kot mi, ki južnjakom nismo pustili nič drugega kot oči za jok".

V drugem poglavju, z naslovom "Od terorja k terorizmu", so predstavljena gradiva, ki so dandanes že temeljna za zgodovino razvoja terorizma. Prvi od predstavljenih spisov je odlomek govora z naslovom "Krepost in teror", ki ga je imel Robespierre pred konventom 5. februarja 1794, ko je že več mesecev vladal teror. V njegovih besedah leži teoretična utemeljitev strahovlade in njena tako politična kot moralna motivacija: "Če se v mirnem času moč ljudske oblasti nahaja v kreposti, se v revolucionarnem času nahaja obenem v kreposti in terorju. V kreposti, ker je brez nje teror poguben; v terorju, ker je brez njega krepost nemočna". Govorec se šteje za glasnika volje ljudstva, v njej pa je utelešena sama ideja pravičnosti.

Drugi prispevek je Leninov, "Na mlado Rusijo" poziva na linč carske družine in nasilno zamenjavo režima: "... krvava in neusmiljena revolucija ... ne bojimo se je, četudi se zavedamo, da bo zahtevala reke krvi ... Najprej bomo obračunali s carsko

rodbino ...". Tretji prispevek "Izvršni odbor carju Aleksandru III." poziva vladarja, naj pomilosti "vse politične prestopnike novejšega časa" in skliče "predstavnikove ljudstva" oziroma ljudsko skupščino, sicer bo "krvavi boj neizbežen". Četrty prispevek spada prav tako v sklop revolucionarnega vrenja v Rusiji v začetku 20. stoletja. "Revolucionarni katekizem" Sergeja Nečajeva se posveča definiciji revolucionarja in njegovega odnosa do tovarišev ter družbe: "Revolucionar je človek, ki je vnaprej izgubljen ... njegov prijatelj in tovariš lahko postane le tisti, ki ... mu je enakovreden ... z dejanji".

Tretje poglavje nosi naslov "Terorizem in partizansko vojskovanje". V njem so predstavljena med seboj zelo različna besedila, ki jim je skupno, da govorijo "o tem, čemur se z Leninovo definicijo reče 'partizanski boj' in o razmerju med tovrstnim bojem in terorizmom. Prva dva spisa, katerih avtorja sta Giuseppe Mazzini in Lenin, sta povzeta po brošuri "La guerriglia in Italia" iz leta 1969. Prvi pod naslovom "Vojskovanje oboroženih skupin" govori o gverilskih taktikah ljudskih vojsk, saj "vojskovanje oboroženih skupin predstavlja prvi stadij vojne za osamosvojitve", drugi pa z naslovom "Partizanska vojna" prinaša marksistično analizo partizanskega boja, pri čemer "... marksizem ... zahteva pozorno analizo same prakse množičnega boja ...". Sledi odlomek z naslovom "Kominterna in revolucija", podpisan s psevdonimom A. Neuberger, ki je v resnici delo skupine avtorjev, med njimi Palmira Togliattija, in se le bežno dotakne vprašanja terorizma, saj ga dopušča le kot tehniko vojaške sabotaže, ki naj se izvaja v "sovražnikovem zaledju". Izrecneje s terorizmom ukvarja spis o teoriji vstaje, pod naslovom "Tiranomor in terorizem", katerega avtor je Emilio Lussu, eden od ustanoviteljev gibanja "Giustizia e liberta" (Pravica in svoboda). Sledi odlomek iz zgodovine partizanskega boja pod naslovom "Maščevalci GAP", izpod peresa Luigija Longa, podpoveljnika korpusa "Prostovoljci svobode", ki govori o skupinah GAP, ki so med pripravami na vstajo proti Nemcem in fašistom delovale natanko tako kot vojaške predstraže in se pogosto lotile izrazito terorističnih akcij. Zadnje besedilo, z naslovom "Terorizem Arabcev in sionistov", je napisal sodobni zgodovinar Benny Morris in se ukvarja z dolgoletno razprtijo med izraelskimi Judi in palestinskimi Arabci, predvsem v poznih tridesetih letih 20. stoletja.

Četrto poglavje je naslovljeno "Terorizem in evropska levica v sedemdesetih letih" in obravnava s teroristično aktivnostjo najbolj "polivalentno" obdobje. Prva dva prispevka sta v bistvu komentarja na napad "Črnega septembra" na izraelsko športno delegacijo v olimpijski vasi v Münchnu leta 1972. Prvega je pod naslovom "München '72 in njegovi zametki" napisal Lelio Basso, ki je bil nekdaj med drugim sekretar socialistične partije, leta 1964 pa eden od soustanoviteljev Italijanske socialistične partije proletarske enotnosti. Drugi prispevek, ki se glasi "Terorizem je reklamiranje smrti v oblastne namene", je del intervjuja pisateljice Dacie Maraini s slavnim Albertom Moravim. Tretji prispevek, "Odrekam se terorizmu", je napisal Hans-Joachim Klein, nekdanji pripadnik RAF-a, in predstavlja obsodbo njegovih

dotedanjih terorističnih aktivnosti. Sledi besedilo, ki ne govori o mednarodnem terorizmu niti o terorizmu kot takem, čeprav njegov pisec trenutno prestaja dolgoletno zaporno kazen za teroristični zločin, temveč o posledicah prvega in najbolj rušilnega terorističnega napada v povojni Italiji: pokolu na trgu Fontana. Gre za odlomek iz procesnega memoranduma, ki ga je avtor Adriano Sofri leta 1990 pod naslovom "Trg Fontana in 'breme nove odgovornosti'" izročil sodnikom milanskega porotnega sodišča, preden ga je to obsodilo. Poglavje zaključujejo odlomki iz treh člankov, objavljenih spomladi 1978, v času razvpite ugrabitve Alda Mora. Rossana Rossanda, ugledna predstavnica časopisa "Il Manifesto", je prispevala članek z naslovom "Družinski album", sledijo odlomki pisanja Antonella Trombadorija pod naslovom "Pogovorimo se o zaroti" in "Senca Nečajeva" Luciana Gruppija.

Peto poglavje, "Terorizem in protiterorizem danes", se ukvarja z obdobjem po 11. septembru 2001 in s spremembami v razmišljanjih ter ocenah o terorizmu po tem datumu/dogodku. Besedila v tem poglavju poskušajo pojasniti, zakaj je ravno 11. september postal mejnik v debati o terorizmu. Prva dva prispevka sta nastala že prej, anonimni članek "Kdo je terorist? Kdo pa ni terorist?" je bil priobčen v časopisu "The Economist" leta 1996, sledi dvanajst let starejši prispevek znanega izraelskega politika Benjamina Netanjahuja za neko takratno zborovanje o protiterorizmu, z naslovom "K definiciji terorizma". Drugi sklop besedil zajema članke, objavljene v prvih dneh po 11. septembru v italijanskem in v tujem časopisju, posledično pa beležijo predvsem nejevero tistega časa, pa tudi prve preudarke in prva še vroča mnenja, ki so spremljala politične odločitve vlad in mednarodnih institucij. Zadnji sklop besedil se ukvarja s samomorilskimi napadi, z obliko terorizma, ki sicer ni nova, vendar so ji napadi 11. septembra dali nov zagon in je danes najodmevnejša v nekaterih najintenzivnejših sporih sodobnosti, kot sta na primer izraelsko-palestinski in rusko-čečenski.

Besedila v šestem poglavju, z naslovom "Terorizem in pravo", se ukvarjajo z občutljivim ravnovesjem med bojem proti terorizmu in spoštovanjem pravnih norm. Pri tem ne gre le za vprašanje, kako se je mogoče upreti terorizmu, temveč je ključna dilema, ali se da to sploh storiti, ne da bi pri tem zlorabili demokratične pridobitve zahodnjaških družb. Prvi dve besedili sta nastali izpod peresa izraelskih avtorjev in zastopata različne nazore glede metod, ki jih uporablja izraelska vlada v boju proti teroristični dejavnosti in drugim oblikam oboroženega odpora palestinske strani. Drugi odlomki prinašajo različne poglede pravnikov in političnih komentatorjev, ki jih boj proti terorizmu zanima predvsem z vidika sredstev, ki so na voljo znotraj mednarodne zakonodaje (John Brown), in izrednih metod, ki jih uporabljajo protiteroristične skupine "na terenu", predvsem mučenja in njegova morebitna legalizacija (Alan M. Dershowitz, Angelo Paneiano, Danilo Zolo). Poglavje sklene besedilo Antonija Casseseja, ki jemlje v precep trenutno stanje v institucijah mednarodnega prava in izrazi upanje v njihovo krepitev.

Tu predstavljeno delo je vsekakor eden temeljnih izborov besedil o terorizmu, z zelo pronicljivim uvodnim besedilom avtorja, tako da bo ta slovenski prevod v bodoče zanesljivo postal temeljna literatura za vse, ki se v Sloveniji ukvarjajo s to tematiko. Opozoriti je treba tudi na dejstvo, ki ga omeni pisec spremne besede, Igor Lukšič, da je namreč "Slovenski narod ... v času boja za osvoboditev uporabil tudi nasilje. Uporaba nasilja pa je bila le odgovor na teror fašizma, ki so ga od začetka dvajsetih let dvajsetega stoletja izkusili najprej Slovenci pod fašistično Italijo."

Klemen Pust

ZBORNİK OPĆINE LANIŠĆE 2006. Pazin – Lanišće, "Josip Turčinović" d.o.o.,
Općinsko vijeće Općine Lanišće, 2006, 243 str.

Od tri zbornika koji s različitih gledišta obrađuju bogatu prošlost, ali i sadašnjost sjeverne Istre najmlađi je onaj laniški. Iz tiska je upravo izašla njegova III. knjiga, podijeljena u pet glavnih cjelina, u kojoj je tekstove prikupio i uredio mr. sc. Božo Jakovljević, dugogodišnji organizator znanstvenih skupova i višestruki promicatelj najrazličitijih znamenitosti Buzeštine i Čićarije, kojem zbornici (buzetski, lupoglavski i ovaj laniški) najviše i duguju svoje postojanje.

Zbornik ove najsjevernije, površinom najveće (oko 140 km²), ali stanovništvom najsiromašnije istarske općine (2001. – 398 stan., od kojih većina živi u četiri najveća općinska naselja – Lanišću, Podgaćama, Račjoj Vasi i Brestu) započinje predgovorom načelnika Marijana Poropata, u kojem se raspravlja o najznačajnijim postignućima u 2005. te planovima koje valja ostvariti u idućem razdoblju, među kojima posebice treba istaknuti nužnost asfaltiranja ceste Račja Vas-Veprinac.

Prvi dio zbornika donosi dva članka izv. prof. dr. sc. Slavena Bertoše. Prvi se odnosi na poznatu sjevernoistarsku utvrdu Rašpor, danas u ruševinama, a nekoć iznimno važnu stratešku točku, iz koje se dobro moglo kontrolirati puteve koji su Istru povezivali sa sjevernijim krajevima. Smatra se da je Rašpor sagrađen oko 1000. god., a značenje je izgubio propašću Mletačke Republike 1797. Ovom prigodom autor analizira kupoprodajni ugovor iz 1402., kojim je Venecija stekla spomenutu utvrdu.

Drugi tekst razmatra najznačajnije epizode iz prošlosti sela Vodice, u razdoblju od najstarijeg doba do 19. stoljeća. Iz prapovijesti je značajna Novačka pećina, duga 445 m, koja se nalazi između Dana i Jelovica, s arheološkim nalazima keramike ranog brončanog doba. Vodice se spominju u potvrdi o zalogu Rašporske gospoštije (kojoj su pripadale) krbavskom grofu Jurju i njegovoj ženi Elizabeti (1358.) te u